

УДК 347.9:004.8

Р.В. Пода, здоб. ОС «бакалавр» (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

Н.Є. Керноз, ст. викл. (НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В РІШЕННЯХ СУДУ УКРАЇНИ

Процес інтеграції новітніх цифрових технологій суттєво впливає на всі сторони життя, в тому числі й на процедуру здійснення правосуддя при поетапному впровадженні електронного суду в Україні. Першочергово, це стосується використання штучного інтелекту (далі – ШІ) при ухваленні судових рішень. Стрімкий розвиток цифрових технологій створює підґрунтя для модернізації різних процедур від електронного кабінету до виконавчого провадження. Проте, зважаючи на новизну, а тому і ризикованість використання ШІ як інформаційної технології, існує потреба детального дослідження позитивних та негативних аспектів його використання під час здійсненні правосуддя.

Принагідно зробити акцент, що 01.08.2024 року набрав чинності Закон ЄС про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act). Це перший у світі комплексний нормативний акт, положення якого спрямовані на створення «...гармонізованого внутрішнього ринку штучного інтелекту в ЄС та сприятливого середовища для інновацій та інвестицій, ...заохочення впровадження цієї технології», що має забезпечити «гарантії захисту основних прав людей» [1].

Насамперед варто з'ясувати визначення терміну «штучний інтелект» в Україні, а саме як: «організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [2, 3].

Використання ШІ штучного інтелекту в Україні зовсім не є новизною, оскільки саме він виступає основою для всіх реєстрів, до прикладу, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, Єдиного державного реєстру судових рішень, Єдиного реєстру боржників, Єдиного реєстру приватних виконавців України тощо. На основі тривалого використання вищезгаданих реєстрів у судовій практиці, можна допустити про

відносну надійність системи ШІ у сфері захисту інформації та достовірності відомостей, котрі ним генеруються.

Зважаючи на загальновідомий факт, що будь-яка автоматизована робота, в тому числі за використання ШІ, є швидшою за людську. Проте, під час підготовки судового рішення ШІ може бути лише допоміжним елементом, адже повне складання такого документа іменем України ним, буде суперечити загальній процедурі, порушуючи принципи законності, обґрунтованості, офіційного з'ясування всіх обставин у справі, запобігання всім формам дискримінації тощо. Причиною цього є сам механізм роботи ШІ, котрий не в змозі оцінити реальні можливості особи вчинити ті чи інші дії, враховуючи різні обставини. Аналогічної позиції дотримується Рада суддів України, котра 18 вересня 2024 року схвалила зміни до Кодексу суддівської етики закріпивши статтю 16 з таким змістом: «використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства» [4].

До ухвалення Кодексу суддівської етики в новій редакції, крім ч. 2 ст. 69 Закону України «Про адміністративну процедуру», котра опосередковано стосується теми застосування ШІ шляхом дозволу автоматизації прийняття лише адміністративних актів, єдиним міжгалузевим способом врегулювання спорів з приводу застосування ШІ в судовій практиці були рішення Верховного Суду (далі-ВС). Зокрема, у справі № 925/200/22, яким виписано про неможливість застосування ШІ з трьох причин: «...непідготовленість законодавства, недостатній технологічний розвиток та дискредитацію суддів». Особлива увага акцентується на непідготовленості України до таких новацій, зокрема, через відсутність етичних стандартів та норм, які регулюють використання ШІ в судочинстві, а також не закріплені визначення межі застосування його систем для цілей надання професійної правничої допомоги [5]. Хоч частина вимог щодо суддівської етики вже вирішена, але щодо адвокатів, прокурорів проблематика застосування ШІ залишається відкритою.

Зберігає свою актуальність й проблема «неможливості делегування функції тлумачення ШІ» [5], оскільки його технології не досягли достатнього для цього розвитку. Це підтвердилось при розробці пошукової Базі правових позицій ВС шляхом використання ШІ, оскільки практика показала більшу релевантність способу збігу слів у запиті та базі даних.

У вищезазначеному Рішенні та окремій думці судді ВС Вронської Г.О у цій справі № 925/200/22 висловлюється більш категорична

позиція, що підкреслюється в цитатах: «повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя», «використання технологій повинно, перш за все, поважати природу судового процесу», «згенерованого ним у відповідях з окремого питання, що вже розглянув суд, є виявом неповаги до суддів Верховного Суду»; «недостовірність відомостей, котрі надає «ChatGPT», та недосконалість для застосування його результатів як доказу» [5,6].

Окрім цього, є безсумнівна позиція щодо «невідповідності застосування ШІ завданню судочинства у частині вирішення спорів саме судом, що за юридичною силою превалює над будь-якими іншими міркуваннями у судовому процесі» [6]. Попри справедливість останньої позиції, неможливо погодитись, що сам факт застосування ШІ є проявом неповаги чи недовіри до суддів.

Підсумовуючи, зазначимо на вагомості новел Кодексу суддівської етики, положеннями якого проголошується єдина позиція щодо меж застосування штучного інтелекту, але адаптація чинного законодавства до Закону ЄС про штучний інтелект – реалії для України.

Інформаційні джерела

1. Закон ЄС про штучний інтелект. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/article/101/>
2. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. Дата оновлення: 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.09.2024)
3. Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.04.2024 р. № 320-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2024-%D1%80#n9>
4. Кодекс суддівської етики: Рішення XX чергового з'їзду суддів України 18.09.2024 року. URL: <https://rsu.gov.ua/en/news/kodeks-suddivskoi-etiki> (дата звернення: 30.09.2024)
5. Ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 року, справа № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639> (дата звернення: 14.09.2024)
6. Окрема думка Судді Верховного Суду Вронської Г.О. від 08.02.2024 року, справа № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064> (дата звернення: 14.09.2024)